

ELEMENTE DE REFORMĂ LA NIVELUL SISTEMULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT DIN ROMÂNIA

ELEMENTS OF REFORM IN THE ROMANIAN EDUCATION SYSTEM

LECT. UNIV. DR. MĂDĂLINA TOMESCU,
UNIVERSITATEA CREȘTINĂ „DIMITRIE CANTEMIR”

Abstract: *The problem of reform in Romanian education had begun in 1990. The Revolution from 1989 had freed the ideas of the education's heads and had made free their imagination. Which were the result? The answer is very simple. We don't know yet if we have any result. What kind of result have wait the parents and also the teachers? In any case, the situation of the Romanian education is terrible. All the pupils are perplex, also the parents, but the teachers live probably one of the stressed drama of their life. They have a misery salary, but they have to have very good results. The government says that there is no money and has to cancel 15000 teachers.*

I wonder why is the education let to die in Romania? Who wins?

Of course, the winners are the politicians. That is because an uneducated people is a very easy to manipulate!

Keywords: *education, reform, curricula, work time for pupils.*

1. Considerații introductive

Problema reformei în învățământul românesc a început odată cu anul 1990. Revoluția a descătușat ideile responsabililor învățământului și a dat frâu liber imaginației acestora. Care a fost rezultatul? Foarte simplu. Încă nu se știe dacă avem vreun rezultat din cele ce erau așteptate de părinți și cadrele didactice. În orice caz, situația în care se află astăzi învățământul românesc este una precară. Elevii sunt dezorientați, părinții de asemenea, iar profesorii trăiesc probabil una din cele mai accentuate drame a vieții lor. Ei au un salariu de mizerie, dar trebuie să dea rezultate. Guvernul anunță că trebuie să concedieze 15 000 de profesori dintr-un corp profesoral și așa subțire. Nu știm ce ne așteaptă pe noi și pe copiii noștri.

Se pune întrebarea: de ce este învățământul este tratat cu superficialitate? Cui folosește acest lucru?

2. Aspecte privind reforma curriculară

Reforma curriculară – a programei școlare și, deci, a întregii viziuni asupra sistemului de învățământ – a constituit unul dintre cele mai controversate procese de schimbare care s-au produs în învățământul românesc după decembrie 1989. Considerată de unii ca fiind cea mai importantă „comutare de paradigmă” educațională din ultimii o sută de ani, contestată de alții, schimbarea din domeniul curriculum-ului va stârni probabil încă multă vreme polemici și pasiuni.

În ultimii ani, la nivelul Uniunii Europene s-au produs progrese susținute în realizarea efectivă a unui spațiu european extins al educației, în perspectiva cerințelor societății și economiei bazate pe cunoaștere. Astfel, contextul european actual oferă o serie de documente de referință, cu rol important în regândirea, reorganizarea și armonizarea sistemelor de învățământ, din perspectiva asigurării calității educației și a mobilității profesionale și de studiu.

Documentele europene cu impact și implicații semnificative asupra schimbărilor introduse în sistemul de învățământ românesc sunt Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene privind competențele-cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți și Cadrul European al Calificărilor (*European Qualifications Framework – EQF*). Acestea au rol de repere decizionale majore pentru fundamentarea procesului de reforma a învățământului preuniversitar din România și pentru faptul că sunt direct asociate cu strategia educației permanente.

Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene privind competențele-cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți conturează, pentru absolvenții învățământului obligatoriu, un „profil de formare european” structurat pe opt domenii de competență. Competențele sunt definite ca ansambluri de cunoștințe, deprinderi și atitudini care urmează să fie formate până la finele școlarității obligatorii. Structurarea acestor competențe-cheie se realizează la intersecția mai multor paradigme educaționale și vizează atât domenii „academice” (de exemplu Comunicarea sau competențele în Matematică, științe și tehnologie), precum și aspecte inter- și transdisciplinare, metacognitive, realizabile prin efortul mai multor arii curriculare.

3. Aspecte privind diagnoza sistemului românesc de învățământ din perspectiva curriculum-ului școlar

3.1. Considerații introductive

Sunt de menționat atât o serie de aspecte pozitive, cât și dificultăți, nevoi de restructurare, după cum urmează¹:

Începând cu elaborarea primelor documente din 1998 și până în prezent, curriculumul național românesc a parcurs mai multe etape de restructurări, mai profunde sau de mai mică amploare. Aceste etape nu au constituit însă decât experimente pe care oficialii Ministerului care avea ca principală sarcină educația (căci denumirea s-a schimbat deseori) le-au aplicat sistemului românesc de învățământ. Din păcate, aceste experimente nu au folosit nimănui, după cum, de altfel s-a constatat. Dimpotrivă, putem spune că efectele se văd din ce în ce mai dezastruoase. Enumerăm în continuare etapele despre care se spune că au constituit restructurări în ce privește curricula școlară:

- **2001**: s-au aprobat noi planuri pentru învățământul obligatoriu și pentru liceu; s-a dorit

descongestionarea programelor școlare prin unele excluderi de materie; au avut loc schimbări în sistemul de evaluare a manualelor școlare;

- **2003**: din nou s-au aprobat noi planuri de învățământ și programe școlare pentru clasele de intrare și ieșire din învățământul obligatoriu;

- **2004, 2005**: au constituit etapele de elaborare a noi planuri de învățământ și programe școlare pentru celelalte clase de învățământ primar, respectiv liceal;

- **2009**: au loc noi modificări ale planurilor de învățământ.

Fiecare schimbare la nivel curricular implementată în sistemul de educație – cu mai multă sau mai puțină pregătire necesară (resurse umane, materiale, de timp) – a determinat o serie de realități specifice, unele cu rol de oportunități, altele cu statut de dificultăți.

Pornind de la ideea că orice demers de restructurare trebuie să aibă la bază o bună cunoaștere a stării de fapt din domeniul de intervenție vizat, este de prezentat o sinteză a concluziilor diferitelor cercetări și studii² din ultimii ani, care au realizat analiza curriculum-ului școlar românesc. O serie de astfel de concluzii identifică dificultăți și probleme la nivelul general al curriculum-ului scris, altele se centrează pe analiza constrângerilor care se manifestă în aplicarea curriculum-ului în practica școlară ori pe unele aspecte specifice (valorizarea educației nonformale/ informale în curriculum, dezvoltarea competențelor de comunicare la nivelul învățământului obligatoriu, specificul curriculum-ului în învățământul profesional și tehnic, timpul școlar ca element component al curriculum-ului școlar).

¹http://media.hotnews.ro/media_server1/document-2010-01-3-6779010-0-propuneri-curriculum-national.pdf

² De menționat că cele mai multe studii și cercetări au fost efectuate de Institutul de Științe ale Educației.

3.2. Aspecte critice privind curriculum-ul școlar la nivel general și aplicarea acestuia.

- **Cadrele didactice și elevii, dar și părinții, respectiv actorii școlari** solicită **descongestionarea curriculum-ului**, atât prin reducerea numărului total al orelor de studiu din planurile de învățământ, precum și prin intervenții specifice la nivelul programelor școlare. De asemenea, este considerată necesară revizuirea ponderilor ariilor curriculare în cadrul planurilor de învățământ, astfel încât să reflecte finalitățile învățământului preuniversitar.

- **Raportul dintre cunoașterea academică și relevanța pragmatică a informațiilor** încorporate în programele și manualele școlare este unul deficitar. La nivel general, aplicațiile cunoașterii școlare nu sunt prospectate în viața cotidiană individuală sau în cea productivă. *Elevii nu sunt învățați să lucreze la proiecte, să rezolve probleme de viață personală, cotidiană sau să se raporteze la aspecte specifice vieții adulților.*

- Programele și manualele școlare **răspund doar parțial la motivațiile, capacitățile și aptitudinile diferențiate** ale elevilor. Conținuturile și aplicațiile propuse nu oferă reale oportunități de personalizare a demersurilor educaționale, iar practicile investigate sunt încă departe de ideea de surse alternative de învățare.

- **Curriculum-ul la decizia scolii (CDS)** – ca pondere și varietate – este prea restrâns pentru a putea asigura flexibilitate și o reală adaptare a ofertei școlii la nevoile proprii și la cerințele comunității.

- În practica școlară se manifestă o serie de **dificultăți privind selectarea și utilizarea produselor curriculare** (manuale școlare, auxiliare didactice).

- Există o serie de **neconcordanțe și incoerențe (pe verticală sau pe orizontală) privind elaborarea programelor școlare**. Se impune o revizuire a corelației dintre obiectivele de referință / competențele specifice și conținuturi. Inventarele de activități de învățare și sugestiile metodologice trebuie dezvoltate pentru a constitui un sprijin real pentru cadre didactice în activitatea la clasă.

3.3. Dificultăți privind valorizarea educației non-formale/informale la nivelul curriculumului școlar

- Se impune ca necesitate reconfigurarea curriculum-ului din perspectiva contextualizării informațiilor, a **tregerii de la orientarea academică la aplicarea cunoștințelor în situații cât mai variate de viață**. Chiar dacă această orientare apare bine concretizată la nivelul unora dintre elementele componente ale programelor (obiective de referință / competente specifice, activități de învățare), ea rămâne limitată în bună măsură la nivelul conținuturilor și al sugestiilor metodologice.

- Sunt necesare demersuri de **actualizare a conținuturilor** propuse de programele școlare, în raport cu universul referențial al elevului, dar și cu perspectivele rolurilor lui ulterioare (sociale, profesionale etc.).

- **Inventarele de activități de învățare și sugestiile metodologice** trebuie dezvoltate pentru a inspira profesorii în conceperea activității la clasă, astfel încât elementele de educație non-formală să-și facă mai mult loc în demersurile didactice.

- Pentru o mai eficientă valorizare a învățării în contexte non-formale/informale, este necesară **revizuirea standardului ocupațional al profesiei didactice, în ceea ce**

privește categoria activităților extrașcolare. Astfel, modulul privind activitățile extrașcolare poate deveni obligatoriu, iar în oferta unor programe de didactica specialității pot fi incluse module despre mediile non-formale/informale de învățare.

3.4. Insuficiența dezvoltare a competențelor de comunicare prin curriculum-ul școlar³

- Programele școlare oferă, cu unele excepții, un spațiu suficient de larg pentru exersarea unor activități care să ducă la formarea de competențe de comunicare reală. Apar însă unele probleme **la nivelul indicațiilor metodologice, care insistă exclusiv pe aspectul disciplinar**, fără referiri la aspecte precum importanța activităților de grup sau în pereche în realizarea unor sarcini de învățare sau în evaluarea elevilor.

- La nivelul programelor școlare **nu se urmărește în mod concret realizarea unei bune relaționări sau transferul unor competente** dobândite în spațiul școlar, în alte contexte; se consideră suficientă dobândirea unor competențe lingvistice, terminologice, funcționale, fără accent pe realizarea unor competente reale de comunicare.

- **Dezvoltarea competențelor de comunicare** ca obiectiv al programelor școlare, în majoritatea cazurilor, **se păstrează la nivel declarativ**, sugestiile acționare nefiind suficient de numeroase.

- De multe ori, **competențele de comunicare se rezumă la cunoașterea și utilizarea limbajului de specialitate**, chiar și atunci când se referă la exprimarea opiniei. **Competențele care vizează comunicarea ca interacțiune sunt puțin sau deloc menționate** în programele școlare, fapt care determină o insuficientă pregătire a elevilor pentru comunicarea în afara disciplinelor, a situațiilor formale și, mai ales, în afara școlii. Astfel, rezultatele sunt dintre cele mai puțin plăcute, cele mai frecvente schimburi de replici cuprind cuvinte sau sintagme specifice grupurilor rebele din diverse cartiere, iar comunicarea scrisă este deja modificată, în sensul că propozițiile sunt înlocuite cu prescurtări neacceptate de lingvistica modernă.

4. Ponderea ridicată a timpului școlar în bugetul de timp zilnic al elevilor⁴.

Cadrele didactice și elevii, precum și părinții manifestă **atitudini critice față de încărcarea programului școlar**: aproape două treimi dintre cei intervievați de autorii menționați au declarat ca orarul școlar săptămânal este încărcat sau chiar foarte încărcat, generând fenomene de oboseală în rândul elevilor. Acest tip de program foarte încărcat generează reacția, deopotrivă a elevilor și a cadrelor didactice, de respingere. **Nu este deloc normal ca un elev, indiferent de vârsta lui să muncească zilnic 10 - 12 ore, deci mai mult decât un adult la locul de muncă.** Dacă are cel puțin 6 ore de curs pe zi, celelalte sunt pentru pregătirea temelor, deci ne întrebăm, pe bună dreptate, cât îi mai rămâne timp să se odihnească, fiindcă, în condițiile unei activități epuizante, nici măcar somnul nu mai poate însemna odihnă!!! Iată de ce, la întrebarea "Îți place la școală?" răspunsul celor mai mulți dintre elevi este negativ.

Peste o treime din timpul total al elevilor corespunzător zilelor lucrătoare este

³ Cf. Cerkez, M., Capita, L. (coord.), (2004), *Dezvoltarea competențelor de comunicare în învățământul obligatoriu*, Tema de cercetare, Institutul de Științe ale Educației.

⁴ Cf. Jigau, M. (coord.), (2008), *Timpul elevilor*, Institutul de Științe ale Educației, Reprezentanta UNICEF în România, Editura Alpha MDN, Buzău.

dedicat activităților legate de școală (8 ore și jumătate/zi). Cele mai solicitante zile sunt cele de început de săptămână, fapt care evidențiază un anume dezechilibru între ritmul școlar săptămânal și modelul curbei de efort.

Structura bugetului de timp al elevilor evidențiază **diferențe semnificative în funcție de nivelurile de studiu și de mediul de rezidență**. Media zilnică a timpului școlar este mai ridicată în cazul elevilor din clasa a VIII-a, comparativ cu elevii de clasa a XII-a. De asemenea, elevii din mediul rural, mai implicați în activități gospodărești, alocă mai puțin timp activităților școlare. Ca să nu mai vorbim de situațiile în care elevii pierd cursurile din cauza imposibilității de a ajunge la școală, ceea ce înseamnă apoi un lung timp de recuperare.

Temelor pentru acasă le sunt alocate medii diferite de timp, în funcție de mediul de rezidență (în favoarea elevilor din mediul rural), nivelul de studii (în favoarea elevilor de gimnaziu), discipline școlare (în favoarea disciplinelor de bază – matematică și limba și literatura română – care au, de altfel, ponderea cea mai mare în planurile de învățământ).

În aceste condiții, desfășurarea unor **activități extracurriculare** este puțin prezentă în rândul elevilor, cauzele fiind variate: insuficienta dezvoltare a unei oferte specifice a școlilor; lipsa de timp din partea elevilor pentru astfel de activități, cauzată de un buget de timp prea mare alocat activităților școlare; insuficienta motivare a elevilor și a cadrelor didactice pentru organizarea și participarea la astfel de activități.

5. În loc de concluzii...

Analiza concluziilor celor câteva studii anterior menționate permite identificarea unor dificultăți și constrângeri în curriculum-ul școlar actual, care trebuie să constituie **puncte de plecare în stabilirea priorităților unui design al restructurării curriculare**. O restructurare pe care o așteptăm de mulți ani și în care ne punem speranțe.

În încheiere putem spune că analiza efectuată de specialiști în mai multe etape de cercetare a relevat toate discrepanțele de mai sus, precum și faptul de fiecare dată propunerile au fost aproximativ aceleași. Din păcate, în România anilor 2010, constatăm că avem din ce în ce mai multe discipline care nu îi dau elevului nici informațiile și nici competențele de care are nevoie în societate. De asemenea, politica și politicile educaționale nu s-au caracterizat prin continuitate și stabilitate, fiecare dintre partidele sau alianțele politice care s-au perindat pe guvernare nereușind să facă ceea ce se numește reformă.

Cu toate acestea, “facem” reformă din 1990 înapoi fără vreun rezultat concludent. Dimpotrivă, dacă vorbim despre rezultate, le vedem cu multă claritate pe cele negative, pe cele care conduc la abandonul școlar, dar și la concluzia că tinerilor români le lipsește instruirea necesară pentru a-și găsi direcția către care vor și pot să meargă.

Totuși, pentru ce ne trebuie tineri instruiți??? Pentru a prelua frâiele puterii de la cei ce le au în acest moment? O, nu așa ceva nu se poate!!! Cum mai pot fi ei manipulați, dacă sunt instruiți? Căci educația deschide ochii tuturor, îi face să gândească, îi face să vadă greșelile intenționate sau nu care se săvârșesc de către politicieni.

BIBLIOGRAFIE

1. Cerkez, M., Capita, L. (coord.), (200), *Dezvoltarea competențelor de comunicare în învățământul obligatoriu*, Tema de cercetare 4, Institutul de Științe ale Educației.
2. Jigau, M. (coord.), (2008), *Timpul elevilor*, Institutul de Științe ale Educației, Reprezentanta UNICEF în România, Ed. Alpha MDN, Buzău.
3. http://media.hotnews.ro/media_server1/document-2010-01-3-6779010-0-propuneri-curriculum-national.pdf